

# JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**Költségmentesség és költségfeljegyzési jog  
polgári és közigazgatási bírósági eljárásokban 2018-tól**

Szerző:

**dr. Jenei-Szabó Andrea**

Tatabánya, 2018. január 7.

## **I. Bevezetés:**

A 6/1986. (VI. 26.) és a 2/1968. (I. 24.) IM rendeletek hosszú időn keresztül rendezték a költségmentesség szabályait a bírósági eljárásokban. A bírói és ügyvédi hivatásúak, valamint a bírósági eljárásokban jártas ügyfelek is ismerték, fejből tudták, hogy mely rendelkezésre mikor és milyen körülmények esetén lehet hivatkozni, azokat hogyan szükséges igazolni a bíróság számára.

A 2018-as évben bekövetkező változások a költségmentesség szabályait is elérték, és az 1986 óta – számos módosítással – hatályban lévő jogszabály hatályon kívül helyezésre került, a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról szóló 2017. évi CXXVIII. törvény paragrafusait kell elsajátítania a bírósági eljárásban érintetteknek.

Az írás a költségmentesség új szabályait hivatott bemutatni a korábbi szabályozáshoz képest bekövetkező változások kiemelésével.

## **II. A költségmentességről általánosságban és az új szabályozás indokairól, céljáról**

Magyarország Alaptörvényének XXVIII. cikke kimondja, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el és mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.

Az Alaptörvény fenti rendelkezéseiből a bírósághoz fordulás, a jogérvényesítés ingyenessége nem vezethető le. A törvényhozó feladata biztosítani, hogy senki se legyen anyagi eszközök hiányában elzárva jogai bíróság előtti érvényesítésétől vagy védelmétől. A költségkedvezményekre vonatkozó szabályok segítik a jog érvényesíthetőségét, a bírósághoz fordulás alapjogát biztosító támogatási rendszert.

A költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról szóló 2017. évi CXXVIII. törvény (továbbiakban: Törvény) meghatározza azon

eljárásokat, melyekben alkalmazható, szabályozza a költségkedvezmények engedélyezésének a feltételeit, az engedélyezés iránti kérelmet, annak elbírálását, továbbá felülvizsgálatát és megvonását.

A rendeleti szintű szabályozás helyett törvényi szinten kerülnek szabályozásra a fentiek tekintettel, hogy alapvető, garanciális szabályozást igényel ezen kérdéskör.

A Törvény indokolása a törvény céljaként határozza meg, hogy az eljárás tárgyánál fogva járó és a fél jövedelmi és vagyoni viszonyaira figyelemmel elérhető költségmentesség, illetve költségfeljegyzési jog részletszabályainak a meghatározásával az igazságszolgáltatás hatékony igénybevételének a lehetőségét biztosítsa. A költségmentesség engedélyezését szűk körben – bizonyos feltételek megvalósulása esetén – alkalmazhatóan szabályozza, a célt elsődlegesen költségfeljegyzési joggal kívánja elérni a jogalkotó. A költségfeljegyzési jog alkalmazása mellett szól, hogy ez is biztosítja a bírósághoz fordulás lehetőségét, de kevésbé terheli meg az államháztartást és a felet a később esetlegesen kifizetendő összegek visszatartják a fölösleges indítványoktól. A költségmentesség engedélyezése során a jogszabály figyelemmel van az eljárás elhúzásának akadályozására, a vagyoni viszonyokban bekövetkezett változások esetén a kedvezmény megvonására.

### **III. Hatály**

A 2018-as szabályozás kifejezetten meghatározza az 1. §-ában alkalmazásának tárgyi hatályát, így polgári peres és bírósági polgári nemperes, valamint a közigazgatási bírósági eljárásban alkalmazhatók ezen rendelkezések. A Törvény hatálya alól kiemeli a munkavállalói költségkedvezményt.

A költségmentesség alkalmazásáról a bírósági eljárásban szóló 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet (továbbiakban: Rendelet) a tárgyi hatály vonatkozásában a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (továbbiakban: régi Pp.) rendelkezéseire utalt vissza.

A Törvény az időbeli hatályra vonatkozóan a záró rendelkezésekben tartalmaz szabályokat. 2018. január 1. napjától hatályos az új törvény, azonban alkalmazására csak a 2018. január 1-jén és az azt

követően indult ügyekben kerül sor, így a 2018 előtt kezdődött, de még folyamatban lévő eljárásokban a régi szabályokat kell alkalmazni akkor is, ha 2018. január 1. után kérelmeztek költségmentességet.

#### **IV. Tárgyi költségkedvezmény (költségmentesség és költségfeljegyzés)**

A Törvény megalkotja a tárgyi költségkedvezmény összefoglaló fogalmát, ezen címen belül követi a régebbi szabályozással egyezően a tárgyi költségmentesség és költségfeljegyzés szabályait.

##### **1. Tárgyi költségmentesség**

A tárgyi költségmentesség vonatkozásában a Rendelet külön jogszabályra hivatkozik, a Törvény is törvényben megállapított egyéb eljárást említ, valamint kiemeli a gondnoksági pert – amelyben az ügygondnoki díj is e kör alá esik –. A Törvényben nincsen visszautalás a polgári perrendtartás szabályaira, mint korábban a Rendeletben volt.

##### **2. Tárgyi költségfeljegyzési jog**

A tárgyi költségfeljegyzési jog szabályai között nincs nagy eltérés a Rendelet és a Törvény között.

A származási per fogalmát 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) meghatározza, így az apaság megállapítása, az apaság vélelmének megdöntése, valamint az anyaság megállapítása iránt indított per tartozik e körbe. A Rendelet az apasági és származási megállapítása iránti egyéb perre vonatkoztatta a költségfeljegyzési jogot, míg a Törvény csak a Pp. szerinti összefoglaló fogalmat alkalmazza.

A szülői felügyelettel és tartással kapcsolatos perek a régebbi és az új szabályozás szerint is költségfeljegyzési jogos perek, míg a Törvény nem sorolja már ebbe a körbe a gyermek elhelyezésével és átadásával, valamint a kapcsolattartással összefüggő pereket.

A Rendelet a közalkalmazotti jogviszonnyal, más szolgálati viszonnyal, valamint a szövetkezeti tagsági viszony alapján létrejött munkaviszony jellegű jogviszonnyal kapcsolatos pert is a tárgyi költségfeljegyzési jogos perek közé sorolta, ezeket a Törvény nem említi.

Nincs azonban eltérés a régi és az új szabályozásban munkaügyi vagy közszolgálati jogviszony, bányakár megtérítése iránti per vonatkozásában, a személy életének, testi épségének vagy egészségének bűncselekménnyel történő megsértése miatti kár megtérítése, illetve sérelemdíj megfizetése iránt indított per kapcsán, mivel itt csak fogalombeli pontosításokra került sor a Törvényben.

Azonosan rendelkezik mindkét jogszabály a származás megállapításához szükséges orvosszakértői vizsgálat költségének előlegezéséről.

A Törvény a tárgyi költségmentesség fenn nem állásának megállapítását követő eljárás szabályait is itt tartalmazza, míg a Rendeletben mindez a tárgyi költségmentesség és tárgyi költségfeljegyzési jog szabályaitól elkülönülten került rendezésre. A fenn nem állás megállapítása körében azonos, hogy a bíróság ez esetben kötelezi a felet, hogy – a végzés jogerőre emelkedésétől számított nyolc napon belül – fizesse meg a meg nem fizetett illetéket, illetve térítse meg az állam által előlegezett költséget. Különbség, hogy a rendelet leletezés terhe mellett írja elő a megfizetést, valamint mivel nem ismer összefoglaló (tárgyi költségkedvezmény) fogalmat, ezért a tárgyi költségmentesség fenn nem állásának pártfogó ügyvédi képviselő esetén történő közlésére vonatkozó szabályokat rendeli alkalmazni a tárgyi költségfeljegyzési jog esetén is.

## **V. Személyes költségmentesség**

A Törvény a Rendelethez képest tagoltabban, csoportosítva szabályozza a személyes költségmentességet. Ezen tagolást követi a tanulmány.

### ***1. Az engedélyezés feltételei***

A Törvény a Rendelettel egyezően szabályozza, hogy személyes költségmentességet kell engedélyezni, ha a fél havi nettó jövedelme (munkabére, nyugdíja, egyéb rendszeres pénzbeli juttatása) nem haladja meg az öregségi teljes nyugdíj mindenkor legkisebb összegét és vagyona nincs, vagy aktív korúak ellátására jogosult, vagy aktív korúak ellátására jogosult – a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló törvény szerinti – közeli hozzátartozójával él közös háztartásban.

Az új szabályozás szerint személyes költségmentességet kell engedélyezni a fél részére, ha közgyógyellátásban részesül vagy egészségügyi szolgáltatásra való jogosultságát állapították meg, ha átmeneti szállást igénybe vevő hajléktalan személy. Továbbá akkor is, ha menekült, menedékes, menekültkénti vagy menedékeskénti, illetve hontalankénti elismerését kérő, továbbá az ideiglenes vagy kiegészítő védelemben részesítését kérő személy, és a jövedelmi és vagyoni helyzetéről tett nyilatkozata alapján a számára jogszabályban biztosított ellátásra és támogatásra jogosult, vagy ha a családjában olyan gyermeket gondoz, akinek a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát megállapították.

A fél létfenntartása veszélyeztetettségének esetéről rendelkezik a Rendelet és a Törvény is, azonban míg régen költségmentesség volt engedélyezhető ez esetben, addig 2018. január 1-től a költségmentességet engedélyezni kell, ha a bíróság a fél egyéb körülményeinek figyelembevételével megállapítja, hogy a fél létfenntartása veszélyeztetett.

A Rendelet kizárólag tárgyi költségfeljegyzési jogról tesz említést, a régi Pp. 84. § (3) bekezdése mondja ki, hogy a részleges költségmentességben részesülő felet a mentességgel nem érintett költségekre megilleti a költségfeljegyzés joga. Ennek önálló engedélyezésére a Rendelet és a régi Pp. szabályai szerint nem volt lehetőség.

A Törvény teljes költségfeljegyzési jogról is rendelkezik, melyet akkor kell engedélyezni, ha a fél rendelkezésre álló havi nettó jövedelme nem haladja meg a tárgyévet megelőző második év – a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett – nemzetgazdasági bruttó havi átlagkeresetének 30%-át, és vagyona nincs. Amennyiben ennél magasabb a fél havi nettó jövedelme, de vagyoni és jövedelmi viszonyaival arányban nem álló megterhelést jelentene az az illeték és a per során felmerülő valamennyi költség várható összegének, vagy ezen összeg meghatározott hányadának vagy az illetéknek, illetve tételesen meghatározott költségek előzetes megfizetése, előlegezése, akkor a bíróság a fél részére teljes vagy részleges költségfeljegyzési jogot engedélyez.

Az új jogszabály a rendelkezésre álló jövedelem számítását is részletesen szabályozza. E szerint a havi jövedelembé be kell számítani a féllal egy háztartásban élő személy jövedelmét is – kivéve, ha

ellenérdekű személy a féllel fennálló jogvitában – , és ezt az összeget kell elosztani a féllel egy háztartásban élő személyek számával.

A közös háztartásban élők összjövedelméből le kell vonni a jogszabály alapján általuk fizetendő tartásdíj vagy járadék összegét, és a lakás vásárlásához, felújításához, építéséhez pénzügyi (munkáltató) által folyósított hitel havi törlesztőrészletének az általuk fizetett összegét, ha a lakás a hitel felvételekor megfelelt a méltányolható lakásigénynek a lakáscélú állami támogatásokról szóló jogszabályban meghatározott feltételeinek.

Nem lehet a vagyon körébe tartozónak tekinteni a szokásos életszükségleti és berendezési tárgyakat, a fél olyan ingatlanát, amely saját és az általa eltartottak lakhatását szolgálja, a mozgáskorlátozott személy gépjárművét és azt a gépjárművet, amely nélkül a fél foglalkozásának gyakorlása lehetetlenné válik, valamint azokat a vagyontárgyakat, amelyek az 5. és 6. §-ban (öregségi teljes nyugdíj mindenkori legkisebb összege, nemzetgazdasági bruttó havi átlagkeresetének 30%-a) meghatározott mértékű jövedelem megszerzéséhez szükségesek.

A Törvény tartalmazza, mikor nem lehet költségkedvezményt engedélyezni, ezek a régi Pp.-ben foglaltakkal egyezők, kiegészítve azzal, hogy nem lehet engedélyezni, ha már amúgy is biztosított a mentesség vagy törvény azt kizárja. A régebbi szabályozással egyezően nem lehet költségkedvezményt engedélyezni a fél számára – a feltételek fennállása ellenére – , ha pereskedése rosszhiszeműnek vagy már előre teljesen eredménytelennek látszik, továbbá ha mint engedményes vagy a jogátruházás új jogosultja lép fel, és valószínűnek mutatkozik, hogy az engedményezés vagy a jogátruházás a költségkedvezménnyel történő eljárás lehetővé tételét célozta, az eljárást – ideértve a fellebbezési és a felülvizsgálati eljárást is – megindító kérelmét (beadványát) a bíróság visszautasítja. Nem lehet engedélyezni költségkedvezményt, ha az engedélyezett költségkedvezményt a bíróság azért vonta meg, mert az engedélyezésnek a feltételei már a kérelem előterjesztésekor sem álltak fenn.



## ***2. A személyes költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelem és elbírálása***

A bíróságnak a jogi képviselő nélkül eljáró fél felé fennálló tájékoztatási kötelezettsége változatlan.

Az új szabályozás alapján a fél költségkedvezmény engedélyezését az eljárás – ideértve a fellebbezési vagy a felülvizsgálati eljárást is – megindításával egyidejűleg vagy legkésőbb a tárgyalás berekesztéséig, ennek hiányában az eljárást befejező határozat meghozataláig kérheti, míg korábban lehetőség volt a per megindítása előtt is kérni.

A Törvény szerint a kérelemben a szükséghez képest elő kell adni a költségkedvezmény engedélyezése alapjául szolgáló minden körülményt, valamint fel kell tüntetni az igényelt költségkedvezményt, részleges költségfeljegyzési jog engedélyezése iránti kérelem esetén a kedvezmény mértékét is. A korábbi szabályozás csak részleges költségmentesség esetén ismerte a részleges költségfeljegyzési jogot a mentességgel nem érintett költségekre, külön kedvezményként igényelni nem lehetett.

A jövedelmi és vagyoni viszonyok igazolása a régi és az új szabályozásban is kötelezettség, azonban az új előírja, hogy az igazolásokat a kérelmével egyidejűleg kell előterjeszteni.

Az Európai Unió tagállamának állampolgára és az Európai Uniót kívüli államnak az Európai Unió tagállamában jogszerűen tartózkodó állampolgára költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelmére vonatkozó szabályok a régi Pp.-ben voltak megtalálhatóak, de az új jogszabály már tartalmazza.

A Rendelet külön pontban szabályozta az elsőfokú eljárást követően benyújtott kérelmeket, ezt a Törvény az engedélyezés szabályai között szerepelteti – az eljáró bíróság tekintetében azonos részletszabályokkal –, míg a hatályról és az elsőfokú eljárást befejező határozat meghozatala utáni engedélyezés feltételeiről nem szól.

A költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelmet visszautasító határozat ellen külön fellebbezési jogról a Törvény az engedélyezés szabályai között rendelkezik, a Rendeletben ez a záró rendelkezések fellebbezés elnevezésű pontjában található.

A kérelem elbírálása során továbbra is meghallgathatja a bíróság az ellenfelet, valamint az újabb szabályozás alapján feleket okiratok benyújtására hívja fel, továbbá figyelembe vehet bizonyítás nélkül megállapítható tényeket is.

A Törvény kimondja, hogy a bíróság nem engedélyezhet olyan költségkedvezményt, amelyre a fél kérelme nem terjed ki. Részleges költségfeljegyzési jog engedélyezése iránti kérelem esetén e korlátozás nem vonatkozik a költségfeljegyzési jog mértékére, de a bíróság nem engedélyezhet nagyobb mértékű részleges költségfeljegyzési jogot annál, mint amelyre a kérelem kiterjed.

A költségkedvezmény engedélyezés iránti kérelem visszautasítása vagy elutasítása esetére az új törvény is 8 napos határidővel rendeli felhívni a felet a pótlásra, azonban a Rendelet csak a meg nem fizetett illetékről rendelkezik, a törvény a szükséges költségről is.

A Törvény kötelezően alkalmazandó eszközt ad a bíróság kezébe arra az esetre, ha a fél változatlan tartalommal ismételt kérelmet terjeszt elő, és azt a bíróság ismételten visszautasítja vagy elutasítja, ez esetben a bíróság a felet pénzbírsággal sújtja.

A pártfogó ügyvédi képviselő biztosítására is kiterjedő kérelem esetén a bíróság ezen kérelmet és a költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelmet elbíráló jogerős határozatát megküldi a jogi segítségnyújtó szolgálatnak.

### ***3. A személyes költségkedvezmény felülvizsgálata és megvonása***

A Törvény a fél kötelezettségévé teszi, hogy a költségkedvezmény engedélyezése alapjául szolgáló körülményeiben bekövetkezett változást köteles haladéktalanul bejelenteni az eljáró bíróságnak.

A felülvizsgálat esetei körében lényegi változást nem hoz az új szabályozás, továbbra is felülvizsgálja a bíróság a költségkedvezmény engedélyezésének feltételeit a végrehajtható okirat kiállítása előtt, ha az eljárás jogerős befejezésétől számítva egy év eltelt, illetve az eljárás – ideértve a fellebbezési

vagy a felülvizsgálati eljárást is – során bármikor, ha adat merül fel arra nézve, hogy a feltételek az engedélyezéskor sem álltak fenn, vagy utóbb megszűntek.

Lényegi változás e körben, hogy az eljárás jogerős befejezéséig – az engedélyezés időpontjához képest – kétévente végzi el a felülvizsgálatot a bíróság a korábbi egy év helyett.

A felülvizsgálat során továbbra is kérheti a bíróság jogszabályban meghatározott igazolások ismételt benyújtását.

A költségkedvezmény megvonásának esetei nem változtak, de egy paragrafusba szedve, könnyebben átláthatóan kerültek rendezésre.

Így megvonásra kerül a költségkedvezmény, ha a fél a költségkedvezmény felülvizsgálata körében tett bírói felhívására nem nyilatkozik, vagy nem csatolja a felhívásban megjelölt igazolásokat, illetve okiratokat, vagy a költségkedvezmény felülvizsgálata alapján megállapítja, hogy a költségkedvezmény engedélyezésének a feltételei az engedélyezéskor sem álltak fenn, vagy utóbb megszűntek.

A megvonás jogkövetkezménye hatásainak időbeli bekövetkezése változatlan, azonban részletszabályok (leletelezés és végrehajtás terhe melletti megfizetés) már nem szerepelnek a Törvényben. Az új szabályozás kimondja, hogy a bíróság a megvonással egyidejűleg más költségkedvezményt engedélyezhet, ha annak engedélyezését a fél korábban kérte és a bíróság a felülvizsgálat alapján megállapítja, hogy e költségkedvezmény engedélyezésének a feltételei fennállnak.

A költségkedvezmény megvonásáról a bíróság - a régi és az új jogszabály szerint is - nyolc napon belül a határozat megküldésével értesíti a pártfogó ügyvédi képviselőt engedélyező jogi segítségnyújtó szolgálatot, ha a felet pártfogó ügyvéd képviseli.

## **VI. A költség állam általi előlegezése, valamint az illeték és a költség viselése és a záró rendelkezések**

A költség állam általi előlegezése, valamint az illeték és a költség viselése a Rendelet tartalmazott külön szabályokat, a Törvény nem rendelkezik róla, ezek egy része az új Pp.-ben található.

A költségkedvezmény engedélyezési feltételeinek igazolására vonatkozó részletes szabályokat sem a Törvény, sem a Rendelet nem tartalmazta. A 2/1968. (I. 24.) IM rendelet hatályon kívül helyezésre került, és a 26/2017. (XII. 27.) IM rendelet tartalmazza a hatályos szabályozást a feltételek igazolására.

A Rendeletben a záró rendelkezések között kerültek elhelyezésre a fellebbezésre vonatkozó paragrafusok. A Törvény ezeket logikailag a helyére teszi, és az adott szabályozásokkal egy helyen szerepelteti.

## **VII. Összegzés**

Alapvető szabályaiban nem változott a költségmentességre vonatkozó szabályozás, azonban a – sok módosítás következményeit magán hordozó – Rendeletet felváltó Törvény felépítése logikusabb, rendezettebb. Például egy helyre szedi, h mely esetekben nem lehet engedélyezni költségkedvezményt, valamint a feltételekre és az engedélyezés iránti kérelemre és elbírálására vonatkozó rendelkezéseket. A tárgyi költségmentesség és tárgyi költségfeljegyzési jog fenn nem állásának megállapítására vonatkozó rendelkezések a tárgyi költségkedvezmény elnevezésű pontban találhatóak és átkerült régi Pp.-ből Európai Unió tagállamának állampolgára és az Európai Uniót kívüli államnak az Európai Unió tagállamában jogszerűen tartózkodó állampolgára költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelmére vonatkozó szabályozás.

A Rendelet tartalmazta a nemperes eljárásban alkalmazott költségmentességre vonatkozó felhatalmazást és az alóla való kivételeket, erről a Törvény csak a tárgyi hatályban rendelkezik.

A legnagyobb eltérés, hogy költségkedvezményt a 2018. január 1. után indult és induló perekben a per megindítása előtt már nem lehet kérni, csak az eljárás megindításával egyidejűleg, a költségkedvezmény felülvizsgálatára kétévente kerül sor, nem évente, a Törvény a költségkedvezmény szabályai között kötelezi a felet az engedélyezés alapjául szolgáló körülményeiben bekövetkezett változás haladéktalanul történő bejelentésére, a gyermek elhelyezésével és átadásával, valamint a kapcsolattartással összefüggő per már nem tárgyi költségfeljegyzési jogos.

## Felhasznált jogszabályok:

- Magyarország Alaptörvénye
- 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról
- 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról
- 2017. évi CXXVIII. törvény a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról
- 2/1968. (I. 24.) IM rendelet a költségmentesség engedélyezésének alapjául szolgáló körülmények igazolásáról
- 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet a költségmentesség alkalmazásáról a bírósági eljárásban
- 26/2017. (XII. 27.) IM rendelet a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog engedélyezésének alapjául szolgáló körülmények igazolásáról